

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی منطقه‌ی خاورمیانه

مهدی ذوالفقاری^۱اسماء امامی^۲محمد نصیرزاده^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۱۵

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

۱۶۹

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی ...

چکیده

عدم توازن ساختاری و فرایندی، نبود نقاط تعادلی و محدود بودن کانال‌های ارتباطی میان بازیگران در نظام امنیتی منطقه خاورمیانه سبب شده است که ترتیبات امنیتی در این منطقه در یک چرخه گذار از جنگ سرد به جنگ گرم گرفتار گردد. این امر سبب شده است که برخی از کشورها با درک بحران‌های منطقه خاورمیانه به‌عنوان تهدیدی برای بقای خود به دیپلماسی میانجیگرانه روی آورند. یکی از کشورهایی که بنا به موقعیت ژئوپلیتیکی ژئوکالچری خود دیپلماسی میانجیگرانه را به نمایش گذاشته کشور عمان است. بر همین اساس، این پژوهش باهدف تبیین نقش عمان در نظام امنیتی خاورمیانه این سؤال را مطرح کرده است که دیپلماسی عمان چگونه نظام امنیتی منطقه خاورمیانه را تحت تأثیر قرار داده است؟ در پاسخ، نویسندگان فرضیه سیاست کاهش بحران از طریق برقراری روابط متوازن با همه بازیگران دخیل در ترتیبات امنیتی خاورمیانه را با استفاده از مفهوم دیپلماسی میانجیگرانه به محک آزمون نهاده‌اند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که عمان توانسته است ضمن برقراری روابط متوازن با بازیگران دخیل در امنیت خاورمیانه به‌عنوان یک نقطه ثبات و کانال ارتباطی جهت جلوگیری از تزايد بحران و مدیریت مناقشات به‌عنوان یک میانجیگر موفق به ایفای نقش بپردازد و نقش تسهیل‌کننده انتقال پیام در منازعه میان ایران و آمریکا، ایران و اعراب، و اعراب و اسرائیل و اختلافات داخل کشورهای عربی را بر عهده داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: عمان، خاورمیانه، دیپلماسی میانجیگری، نظام امنیتی.

۱. استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه لرستان، لرستان، ایران. (نویسنده مسئول) zolfaghari.m@lu.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. Asma.emami63@gmail.com

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی تهران، تهران، ایران. M.nasirzadeh2019@gmail.com

Copyright © 2010, SAIWS (Scientific Association of Islamic World Studies). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose

۱. مقدمه

به دلیل جایگاه ویژه خاورمیانه در گستره‌ی نظام جهانی، نظام امنیتی آن ویژگی منحصر به فردی پیدا کرده است؛ از یک سو جاذبه‌های این منطقه به‌عنوان یکی از سیستم‌های حساس نظام جهانی سبب مداخله‌ی قدرت‌های فرامنطقه‌ای شده و از سوی دیگر روابط مبتنی بر تعارض بازیگران عمده در نظام امنیتی منطقه، مانع شکل‌گیری رژیم امنیتی پایدار در این منطقه شده است. تلاقی دو عنصر مذکور سبب گردیده است تا بازیگران مختلف تحولات امنیتی را بازی با حاصل جمع صفر تلقی نمایند. تعامل مبتنی بر تهدید میان بازیگران مؤثر در ترتیبات امنیتی خاورمیانه سبب شده است تا نظام امنیتی این منطقه در گذار سیستمی از جنگ سرد به جنگ گرم گرفتار و بحران به یکی از پایدارترین مشخصات نظام امنیتی خاورمیانه تبدیل گردد. کشورهای مختلف خاورمیانه در مواجهه با مسئله تهدید در راستای بقا، حفظ موجودیت خود و نیل به محیط امنیتی مطلوب خود، الگوهای مختلف رفتاری همانند موازنه‌گرایی داخلی، اتحاد با قدرت‌های خارجی و موازنه قوای هوشمند را به نمایش گذاشته‌اند. در میان الگوهای مختلف رفتاری و استراتژی‌های متنوعی که کشورهای خاورمیانه برای رسیدن به اهداف مطلوب خود پیاده کرده‌اند، دیپلماسی میانجیگرانه همواره از رفتارهایی استثنایی محسوب گردیده که توجه تحلیل‌گران مختلف را به خود جلب کرده است.

دیپلماسی میانجیگرانه الگوی رفتاری و کنشی بوده است که کشور عمان در مواجهه با قطب‌های متضاد و متعارض قدرت در خاورمیانه به نمایش گذاشته و در مواجهه با تحولات منطقه‌ای استراتژی رفتاری خود را بر اساس استراتژی میانجیگرانه تنظیم نموده است. در واقع، این کشور در ساحت سیاست خارجی خود همواره سعی نموده است تا رویکرد رفتاری مبتنی بر روابط متوازن مابین بازیگران متعارض در این منطقه در پیش گرفته و نقش میانجی را در بحران‌های این منطقه ایفا نماید. مطالعه تاریخ روابط خارجی عمان در قبال تحولات خاورمیانه حاکی از آن است که روابط خارجی عمان همواره روابطی به‌دوراز تنش بوده است. در واقع، مسقط توانسته است با تعریف یک سیاست خارجی متوازن در هر دو سوی ساحل شمالی و جنوبی از ظرفیت‌های موجود بهره‌گیرد. با توجه به الگوی خاص دیپلماسی عمان در نظام منطقه‌ای خاورمیانه، سؤال اصلی این پژوهش این است که چگونه دیپلماسی میانجیگری عمان، نظام امنیتی منطقه‌ی خاورمیانه را تحت تأثیر قرار داده است؟

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الإسلامي

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

۱۷۰

سال دهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹

در پاسخ به این سؤال با استفاده از الگوی نظری دیپلماسی میانجیگری این مفروضه مطرح می‌شود که نوع و سطح بازیگری عمان در نظام منطقه‌ای خاورمیانه، تعقیب الگوی توازن بخشی است، آن‌هم در منطقه‌ای که با وجود اختلافات ارضی و مرزی، پیگیری یک سیاست تعادل‌بخش از پیچیدگی‌های ساختاری و کارکردی برخوردار است و تنظیم و اجرای آن از سوی مسقط‌نشینان، نشان از ظرفیت تصمیم‌گیرندگان این کشور دارد.

۲. پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مختلفی در خصوص سیاست خارجی عمان و عوامل مؤثر بر آن انجام گرفته است: جعفری ولدانی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «ژئوپلیتیک تنگه هرمز و روابط ایران و عمان»، به بررسی نقش تنگه استراتژیک هرمز در روابط میان ایران و عمان پرداخته و این تنگه را عاملی مهم در تداوم روابط حسنه بین ایران و عمان برشمرده است. از نظر نویسنده، عوامل ژئوپلیتیکی همانند قرابت جغرافیایی ایران و عمان در تنگه هرمز در کنار دورافتادگی عمان از جهان عرب، موجب تداوم روابط حسنه ایران و عمان گردیده است. رستمی (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان «علل افزایش تعاملات سیاسی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و عمان طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴»، به بررسی پیشینه روابط میان ایران و عمان پرداخته و دلایل گسترش روابط ایران و عمان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی را در ابعاد مختلف واکاوی نموده است. کرمی و دوست‌محمدی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل ژئوپلیتیکی روابط ایران و عمان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی»، بر این عقیده هستند که الگوی حاکم بر مناسبات ایران و عمان چه قبل و چه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران از قاعده کلی روابط ایران با دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس پیروی نکرده است. نویسندگان بر این باور هستند که می‌توان مهم‌ترین دلیل این استثنایی بودن روابط را اشتراکات تاریخی □ فرهنگی و عوامل ژئوپلیتیکی تلقی نمود. پروین و جلال‌پور (۱۳۹۵) در کتابی با عنوان «ایران و عمان از ظفار تا برجام»، اصول و مبانی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و عمان، زمینه همگرایی و واگرایی روابط میان دو کشور و نقش عمان در مناسبات میان جمهوری اسلامی ایران و غرب را واکاوی نموده‌اند.

از بررسی آثار به رشته تحریر درآمده در رابطه با دیپلماسی عمان، چنین برداشت می‌شود

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین جهان اسلام

۱۷۱

تابه دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی ...

که این آثار، یا روابط دوجانبه میان ایران و عمان را از منظر ژئوپلیتیک مورد کنکاش قرار داده‌اند یا سعی بر آن داشته‌اند که ابعاد مختلف دیپلماسی عمان را تحلیل یا تأثیر روابط عمان با یک قطب قدرت در خاورمیانه بر قطب‌های دیگر را بررسی کنند؛ با توجه به این که هیچ‌یک از پژوهش‌های انجام گرفته در مورد عمان به‌طور خاص دیپلماسی میانجیگرانه‌ی عمان و تأثیر آن بر نظام امنیتی خاورمیانه را واکاوی ننموده‌اند، این پژوهش کانون تحلیل خود را بر دیپلماسی میانجیگرانه‌ی عمان و تأثیر آن بر ترتیبات امنیتی خاورمیانه نهاده است.

۳. چهارچوب نظری: دیپلماسی میانجیگری

سیاست خارجی فعالیتی میان مرزی تلقی می‌گردد. این اصطلاح مرز بدین معنی است که یک پای سیاست‌گذاران در محیط درونی و پای دیگر در محیط بیرونی است (خلیلی، ۱۳۹۷: ۲۱). بر این اساس، دیپلماسی ابزاری محسوب می‌گردد که سیاست‌گذاران با استفاده از آن به دنبال تحقق منافع ملی در محیط بیرونی هستند. بدین ترتیب، دیپلماسی را می‌توان ابزار تعامل با جوامع دیگر برای تأمین منافع، افزایش نفوذ و کاهش آسیب‌پذیری تعریف کرد (ظریف و سجادی‌پور، ۱۳۹۳: ۳۶). دیپلماسی به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی ارتباطات میان بازیگران مختلف به کار گرفته می‌شد (گالپور، ۱۹۷۹). برحسب این تعریف، دیپلماسی ابعاد و وجوه متعددی همانند دیپلماسی عمومی، هوشمند، رسمی، چندجانبه و دوجانبه و میانجیگرانه پیدا می‌نماید. درحالی‌که در گونه‌های مختلف دیپلماسی، بازیگر «الف» از طریق تعامل با بازیگر «ب» درصدد تحقق منافع ملی است، دیپلماسی میانجیگرانه‌ی کشور «الف»، در تعامل میان کشورهای «ب» و «ج» درگیر شده و درصدد تأمین منافع از طریق کاهش تنش میان دو بازیگر مذکور به شکلی داوطلبانه و غیر اجبارآمیز و با حفظ استقلال خود و بازیگران دیگر برمی‌آید (برکویچ^۲، ۲۰۰۵: ۱۲۱-۹۹). بر این اساس، دیپلماسی میانجیگرانه متغیری اساسی در روند حل تعارض میان بازیگر «الف» و «ب» (سرگیان^۳، ۲۰۰۳: ۳) و شیوه‌ای کارآمد برای کنترل منازعه و حل و فصل اختلافات از طریق مسالمت‌آمیز، بخشی جدایی‌ناپذیر از سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل محسوب می‌گردد (تووال، ۲۰۰۳: ۹۳).

1. Gulliver
2. Bercovitch
3. Sargsyan

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
مجموعه‌ای برای مطالعه و پژوهش
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

۱۷۳

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی ...

دیپلماسی میانجیگرانه هنگامی که طرف‌های اختلاف به شدت از یکدیگر دور شده و امکان اخذ تصمیم‌های سازنده ندارند یا درجایی که طرف‌های درگیر به مانعی غیرقابل رفع رسیده باشند، کاربرد دارد (فیلپس^۱، ۲۰۱۳: ۴۰۱). دیپلماسی میانجیگرانه عمدتاً به زمینه‌سازی مذاکرات باهدف جلوگیری از توقف روابط طرف‌های منازعه می‌انجامد. همچنین، برخی میانجیگری‌ها با اختیارات بیشتر به تهیه‌ی پیش‌نویس جزئیات حل و فصل ختم می‌شوند (شمیر^۲، ۲۰۱۰: ۷). برای درک انگیزه کشورهای در اتخاذ دیپلماسی میانجیگرانه و چرایی در پیش گرفتن این سیاست، رویکرد کنشگر عقلانی سودمند است. بر این اساس کشورهای میانجی‌ زمانی وارد منازعه‌ای می‌شوند که منفعی در آن داشته باشند. بازیگر میانجی در یک منازعه یا دارای منافع دفاعی است؛ بدین ترتیب که ادامه یک اختلاف منافع کشور میانجی را تهدید می‌کند. در این صورت حل منازعه میان دو طرف درگیر برای کشور سوم موضوعی مهم محسوب می‌گردد، یا در پی افزایش نفوذ خود است؛ در این حالت هدف از اتخاذ دیپلماسی میانجیگرانه بهبود شرایط طرف ثالث از طریق تبدیل شدن به تسهیلگر در رسیدن به هر توافقی است. در فرایند میانجیگری، کشور ثالث از سه طریق برای تأثیرگذاری بر مواضع طرف‌های درگیر اقدام می‌کند؛ نخست، ایفای نقش به‌عنوان کانالی ارتباطی است؛ وقتی ارتباط مستقیم بین طرفین منازعه سخت یا غیرممکن می‌شود، کشور سوم به‌عنوان واسطه انتقال پیام اقدام کرده و نقش تسهیلگر ارتباط را بر عهده می‌گیرد. میانجی همچنین ممکن است با تعریف مجدد مسائل یا یافتن فرمولی مبتکرانه برای مدیریت یا حل و فصل اختلافات نقش پویاتری را بر عهده بگیرد (زارتمن و برمان^۳، ۱۹۸۲: ۲۶). در حالت سوم، میانجی نقشی فعال‌تری بر عهده داشته و ساختار چانه‌زنی به مثالی سه‌ضلعی و مشارکت‌کننده‌ای کامل تبدیل می‌شود (زارتمن و تووال، ۱۹۸۵: ۳۹-۳۷).

۳-۱. تعریف مفاهیم

نظام امنیتی^۴: نظام امنیتی از ترکیب دو جزء «نظام» و «امنیت» تشکیل شده است. پیشینه کاربست مفهوم نظام برای نخستین بار به دهه ۱۹۵۰ و زمانی بازمی‌گردد که برتالنفی در

1. Phelps
2. Shamir
3. Zartman & Berman
4. Security System

حوزه زیست‌شناسی از این مفهوم استفاده کرد (برتالنفی، ۱۳۷۴: ۵۹). در تعریفی پذیرفته‌شده، یک نظام متشکل از واحدهایی است که در یک کنش متقابل بر همدیگر تأثیر گذاشته و سازمان‌دهی آن‌ها برای نیل به هدف مشخصی است (ژوئل و بیشون، ۱۳۷۴: ۲۰). نظام امنیتی بر این اساس متشکل از کشورهایی است که فرایندهای تأمین امنیت و بروز ناامنی میان آن‌ها چنان به هم پیوستگی دارد که مشکلات امنیتی یکی از آن‌ها را بدون لحاظ نمودن دیگری نمی‌توان مورد تجزیه و تحلیل قرار داد.

دیپلماسی^۱: ریشه لغوی دیپلماسی از کلمه یونانی دیپلوما به معنای کاغذ لوله شده و تاخورد یا تصدیق و گواهی‌نامه بوده است. دیپلماسی به اشکال مختلفی تعریف شده است که آسان‌ترین شکل آن هنر ایجاد ارتباط میان کشورها است (ظریف و سجادپور، ۱۳۹۳: ۳۵). دولت‌ها از طریق دیپلماسی با یکدیگر ارتباط برقرار کرده یکدیگر را تحت تأثیر قرار داده و در نهایت اختلافات میان خود را حل و فصل می‌کنند (ایزدی، ۱۳۹۲: ۹). فرایند ارتباط بین بازیگران بین‌المللی که قصد حل و فصل تعارضات را از طرق مذاکره و بدون جنگ دارند را دیپلماسی می‌گویند (بیلز و اسمیت، ۱۳۸۳: ۷۱۵).

میانجیگری^۲: راهنمای سازمان ملل متحد برای میانجیگری مؤثر، میانجیگری را این‌گونه تعریف کرده است: «به‌موجب آن شخص ثالث با رضایت خود به دو یا چند طرف کمک می‌کند تا از طریق توافق‌های قابل قبول برای پیشگیری، مدیریت یا حل و فصل یک درگیری، اقدام کند» (کمیته امور سیاسی سازمان ملل^۳، ۲۰۱۷). مداخله طرف ثالث در جریان اختلافات و بحران‌ها می‌تواند راه خروج عملی در اختیار حکومت‌هایی بگذارد که می‌خواهند بدون وانمود کردن به عقب‌نشینی در مقابل تهدیدات طرف‌های قدرتمند، به‌گونه‌ای مطلوب خود را از معرکه خارج سازند (آدام و کوپر^۴، ۱۹۹۸: ۳۶).

۴. جایگاه عمان در نظام امنیتی منطقه خاورمیانه

نظام امنیتی خاورمیانه از یک‌سو تحت تأثیر گفتمان قدرت و مداخله قدرت یا قدرت‌های

1. Diplomacy
2. Mediation
3. UN Department of Political Affairs
4. Adam & Kuper

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین اسلام

۱۷۵

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی ...

خارجی شکل گرفته است (بوزان، ۱۳۸۸: ۱۱۰). از سوی دیگر، از نظر درونی نیز فاقد انسجام درونی بوده و به سه حوزه؛ منطقه «شامات» شامل اسرائیل و همسایگان عرب؛ خلیج فارس، و غرب که مبتنی بر روابط متغیر و شکننده‌ای شامل لیبی، تونس، الجزایر و مراکش (که در این پژوهش بنا به موضوع مورد بحث، مورد تحلیل قرار نگرفته است) تقسیم می‌شود.

نظام امنیتی منطقه خاورمیانه از لحاظ ساختاری و فرایندی نیز دارای ویژگی‌های منحصربه‌فردی می‌باشد که مهم‌ترین ویژگی آن بی‌ثباتی به دلیل ضعف بنیادهای هنجاری و نهادی نگه‌دارنده دولت‌ها در کنار هم می‌باشد. این عامل سبب می‌شود که این منطقه به جای الگوی ثبات در برابر بحران، الگوی بی‌ثباتی در برابر بحران را به نمایش گذارد و در نتیجه کشورها تحت تأثیر فشار سیستمی در پی زدن ضربه اول باشند (قاسمی، ۱۳۹۲: ۳۱۰-۳۰۳). ساختار نامتوازن نظام امنیتی منطقه که عملاً منطقه خاورمیانه را در حالت جنگ سرد و حتی در مواقعی جنگ گرم قرار داده است در کنار الگوی نامتوازن فرایندی سبب گردیده است که کشور عمان بنا به الزامات ژئوپلیتیکی و ژئوکالچری خود با در پیش گرفتن الگوی دیپلماسی میانجیگرانه ضمن تأمین منافع ملی خود از طریق برقراری روابط متوازن بین کشورهای متعارض، از مزایای بحران در منطقه نیز جلوگیری کنند و به‌عنوان حلقه واسطی بین شبکه‌های درهم‌تنیده روابط بین‌المللی خاورمیانه الگوی منحصربه‌فردی از دیپلماسی را به نمایش گذارند.

۵. عوامل مؤثر بر میانجیگری در سیاست خارجی عمان

با به قدرت رسیدن سلطان قابوس در دهه ۱۹۸۰ عمان سیاست عمل‌گرایی، اعتدال‌گرایی و استقلال سیاست خارجی را در تعامل با دیگر کشورها در پیش گرفته و با خاتمه دادن به سیاست خارجی انزواطلبانه پدرش، تلاش نمود تا عمان دوباره به بازیگری فعال در منطقه خلیج فارس تبدیل شود. (لفبر، ۲۰۰۹: ۹۹). در واقع تا سال ۱۹۷۰ میلادی عمان فاقد سیاست خارجی بود لیکن با روی کار آمدن سلطان قابوس، اصول مشخصی همانند پایبند بودن به واقعیت ژئواستراتژیک، میانه‌روی و اعتدال، گفت‌وگو و منفعت‌گرایی در سیاست خارجی این کشور وضع این اصول موجب شد عمان در قبال بحران‌های منطقه‌ای الگوی بی‌طرفی

مثبت و دیپلماسی میانجیگری را در پیش بگیرد (القتاشه و الخدریمی^۱، ۲۰۰۷: ۳۸۵-۳۷۵). افزون بر موارد فوق، می‌توان گفت که همواره سیاست خارجی کشور عمان همانند سیاست خارجی دولت‌های دیگر در نظام بین‌الملل تحت تأثیر چند عامل ثابت و پایدار بوده است که می‌توان آن‌ها را در دودسته کلی عوامل ژئوپلیتیکی و ژئوکالچری تقسیم‌بندی کرد.

۱-۵. موقعیت ژئوپلیتیکی عمان

به گفته اسپایکمن، موقعیت جغرافیایی نقش مهمی در سیاست خارجی کشورها ایفا می‌کند (اسپایکمن^۲، ۱۹۴۲: ۴۱). یکی از موقعیت‌های جغرافیایی مؤثر در سیاست خارجی، تنگه‌های بین‌المللی است. در میان تنگه‌های استراتژیک جهان، تنگه هرمز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. کشور عمان به دلیل قرار گرفتن در گذرگاه تنگه هرمز دارای ارزش استراتژیک می‌باشد (جعفری‌ولدانی^۳، ۲۰۱۲: ۱۰-۸). عمان از طریق یک بخش سرزمینی جدا از خاک اصلی‌اش در رأس شبه‌جزیره مسندام بر تنگه هرمز (شکل ۱) و خطوط کشتیرانی بین‌المللی مسلط است (شیرل^۴، ۱۹۸۸: ۸۳۶).

شکل ۱: موقعیت ژئوپلیتیکی عمان و شبه‌جزیره مسندام در تنگه هرمز

منبع: (نقشه جهان^۵، ۲۰۱۹)

1. Alqtatesheh & Alkaddrimi
2. Spykman
3. Jafari Valdani
4. Searle
5. Maps of World

همچنین مشرف بودن بر اقیانوس هند، دریای عمان و دریای عرب، همسایگی عربستان سعودی، یمن، امارات متحده عربی و ایران از طریق تنگه هرمز سبب شده است که عمان در یک ژئوپلیتیک شکننده قرار بگیرد (شکل ۲). برای نمونه، حافظه تاریخی حاکمان عمان ناشی از جنبش ظفار و حمایت جمهوری دموکراتیک یمن از این جنبش و همچنین دخالت ایران برای سرکوب این شورش سبب شده است که حاکمان عمان با درک تاریخی شکنندگی ژئوپلیتیک این کشور از درگیر شدن در بحران‌های خاورمیانه اجتناب ورزند.

شکل ۲: موقعیت ژئوپلیتیکی عمان

منبع: (نقشه جهان، ۲۰۱۹)

۲-۵. موقعیت ژئوکالچری عمان

تفاوت‌های مذهبی-قبیله‌ای و کشمکش‌های درونی از یک‌سو و درگیری با قبایل کشورهای شبه‌جزیره عربستان از سوی دیگر تاریخ عمان را با درگیری و احساس تهدید همراه کرده است. این تهدیدات سبب شد که سلطان قابوس در سیاست خارجی خود بر هویت مشترک و ارزش‌های مذهبی تأکید کند (والری، ۲۰۰۷: ۴۸۰-۴۷۹).

شبکه ژئوکالچری کشور عمان موقعیت منحصربه‌فردی برای این کشور اعطا کرده است تا بتواند سیاست بی‌طرفی مثبت و نقش میانجیگری را در قبال بحران‌های منطقه خاورمیانه

ایفا نماید. از یک سو اکثریت قومیت عرب و اصل هم‌جواری حاکم بر سیاست خارجی کشور عمان سبب شده است این کشور با کشورهای عربی روابط خوبی را برقرار سازد. از سوی دیگر، عواملی همانند اکثریت مذهب اباضیه، وجود جمعیت شیعیان اسماعیلیه و نیز مهاجران ایرانی بلوچ در این کشور سبب شده است تا عمان با ایران نیز به‌طور طبیعی اشتراک منافع پیدا و همواره روابط حسنه با ایران داشته باشد.

اباضیه از لحاظ فقهی به اهل سنت ولی از لحاظ تقلید و جانشینی به تشیع نزدیک است (ضیائی، ۱۳۹۸: ۴۳-۵۲). مذهب اباضیه در توحید، عدل، ایمان و کفر به شیعیان قرابت دارند (ضیائی، ۱۳۹۶: ۱۷-۱۳). اعتدال نسبی و دوری از افراط در اباضیه آنان را نزدیک‌ترین فرقه خوارج به اهل سنت کرده است (هافمن^۱، ۲۰۱۵: ۲۹۸). مذهب اباضیه در جهان عرب در موقعیت اقلیت می‌باشد. همچنین اعراب خاورمیانه به مذهب اباضیه نگاه مثبتی ندارند (لوئیک^۲، ۱۹۷۱: ۶۰). همین امر سبب شده است که سیاستمداران عمانی سیاست خارجی خود را به‌دوراز جریان سازی مذهبی تنظیم و تلاش کنند از ورود به تحولات مذهبی منطقه خودداری و در عین حال روابط خوبی با اکثریت کشورهای جهان اسلام برقرار سازند. مذهب اباضیه در عمان سبب شده است حاکمان این کشور تشش‌های فرقه‌ای شیعه و سنی را یک تراژدی برای جهان اسلام ببینند (پایگاه اینترنتی الوقت، ۱۳۹۶/۰۴/۱۹).

افزون بر مذهب اباضیه، هرچند عمان کشوری عربی محسوب می‌شود تأکید کمتری بر هویت عربی داشته و هویت عربی کمتر در شخصیت عمانی‌ها ریشه دوانیده است. سیاستمداران عمانی به‌ویژه سلطان قابوس همیشه در محافل و مجالس رسمی بین‌المللی از لهجه و لباس محلی استفاده می‌کردند که تأکیدی است بر عمانی بودن و فرهنگ متفاوت این کشور و مستقل بودن عمان در مقابل جریان عرب‌گرایی. در واقع، تنوع قومی و مردمی متفاوت نسبت به دیگر جوامع عربی با وجود عرب بودن این کشور و همچنین تساهل مردم عمان با فرهنگ‌های دیگر سبب شده است که کشور عمان از نظر ژئوکالچری موقعیت منحصر به فردی را در منطقه خاورمیانه داشته باشد و همین امر ظرفیت بالقوه‌ای را برای این کشور در جهت ایفای نقش میانجیگری در بحران‌های منطقه‌ای فراهم کرده است (الغبری^۳، ۲۰۱۱).

1. Hoffman
2. Lewicki
3. Alghbrai

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام

۱۷۸

سال دهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹

۶. پادشاهی عمان و دیپلماسی میانجیگری در منطقه خاورمیانه

الزاماتی همانند جغرافیا، فرهنگ و مذهب منحصر به فرد عمان به این کشور قابلیت منحصر به فردی را در نظام فاقد معیار منطقه خاورمیانه اعطا کرده تا بتواند از طریق هم پیوندی با بازیگران دخیل در بحران شکل گرفته ناشی از خلأ سیستمی، به ایفای نقش میانجیگری پردازد و از فروپاشی نظام امنیتی خاورمیانه جلوگیری نماید. کشور عمان به عنوان یک میانجیگر با دریافت و انتقال پیام در نظام امنیتی منطقه خاورمیانه، در نقش یکی از هسته های مرکزی در فرایند ارتباطی بین بازیگران گوناگون ظاهر گشته و به عنوان پلی ارتباطی در نظام منطقه ای خاورمیانه به ایفای نقش می پردازد.

۶-۱. میانجیگری عمان میان ایران و امریکا

روابط سیاسی ایران و عمان بعد از به قدرت رسیدن سلطان قابوس در سال ۱۳۴۹ ش. (۱۹۷۰م) شکل گرفت. (سفارت ایران در عمان، ۱۳۹۸/۱۲/۲۰). نقطه عطف روابط ایران و عمان پیش از انقلاب را باید در حمایت های ایران در سرکوب جنبش ظفار محسوب کرد. اتکا به قدرت انگلیس و ایران در سرکوب جنبش ظفار و همچنین توجه به باور دینی همسو میان شیعه و اباضیه و دوری جستن از وهابیت، شاکله سیاست خارجی عمان در قبال جمهوری اسلامی ایران است. اشتراک با ایران در موضوع تنگه هرمز و اشتراک مذهبی اباضیه با تشیع، بایدها و نبایدهایی را بر عمان در بسط و گسترش روابط با ایران تحمیل می کند (کشیشیان، ۱۹۹۵: ۱۹-۱۵). مسئله همسایگی ایران و عمان و اشتراک آنها بر سر مسئله تنگه هرمز سبب شده است که این تنگه پیش از اینکه به عنوان جداکننده مابین دو کشور محسوب شود، متصل کننده این دو کشور به شمار آید. ایران و عمان رابطه تنگاتنگی میان حفظ امنیت تنگه هرمز و امنیت خود قائل هستند. این مسئله انگیزه دو کشور را به داشتن روابط حسنه تشدید می کند. عمان از جمله کشورهایایی بود که بلافاصله جمهوری اسلامی را به رسمیت شناخت و در سال ۱۳۵۸ هیئتی به ریاست یوسف بن علوی برای تبریک و مذاکره وارد ایران شد (کریمی و دوست محمدی، ۱۳۹۵). با وجود این، به رسمیت شناختن پیمان کمپ دیوید توسط عمان، واگذاری پایگاه نظامی به امریکا و استفاده امریکا از این پایگاه بدون اطلاع عمان برای

آزادسازی دیپلمات‌های خود در تهران و تعامل عمان با عراق در طول جنگ تحمیلی از عواملی بودند که زمینه‌های تیرگی روابط دو کشور را در اوایل انقلاب فراهم آوردند. با گذشت زمان به تدریج روابط دو کشور از تنش خارج شده و عمان نقش شریک منطقه‌ای ایران را بر عهده گرفت (کشیشیان، ۱۹۹۵: ۱۰۲). از سال ۱۳۶۸ در بین کشورهای شبه‌جزیره عربستان، عمان تنها کشوری است که به‌طور مداوم سفیر در ایران دارد. سلطان قابوس اولین بار بعد از ۳۵ سال در سال ۱۳۸۸ وارد ایران شده و با رهبر انقلاب و رئیس‌جمهور دیدار کرد (السعدون، ۲۰۱۲). در سال ۱۳۸۹ قانون موافقت‌نامه همکاری و هماهنگی امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و سلطنت عمان به تصویب رسید (معاونت حقوقی ریاست جمهوری، ۱۳۸۹). پس از روی کار آمدن دولت روحانی در ایران، سلطان قابوس در آگوست سال ۲۰۱۳ به ایران سفر و آقای روحانی نیز در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۷ از عمان بازدید نمود. همکاری نظامی ایالات متحده و عمان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی بیشتر شد. عمان مدت‌هاست که به فرماندهی مرکزی امریکا برای انجام تمرینات نظامی در این کشور و نیز به کشتی‌های نیروی دریایی ایالات متحده برای استفاده از امکانات و عمان مجوز داده است. این کشور دارای همکاری‌های وسیع اطلاعاتی با ایالات متحده در رابطه با کشتی‌های عبورکننده از تنگه هرمز است. علاوه بر آن، عمان طبق توافقنامه دسترسی به تأسیسات نظامی خود را برای ایالات متحده آزاد گذاشته است (پیترسون، ۲۰۱۴: ۱۰-۹).

از دیدگاه استراتژیست‌های آمریکایی، عمان به خاطر بخش جنوبی تنگه هرمز نقش مهمی در تأمین امنیت عبور و مرور کشتی‌های این کشور دارد در گزارشی که مؤسسه تحقیقاتی رند در ژوئن ۲۰۰۳ منتشر نمود به دولت جورج بوش توصیه کرد که برای تقویت حضور نظامی امریکا و نظارت بر قدرت‌های منطقه‌ای در آسیا یعنی چین و هندوستان پایگاه‌های نظامی خود در عمان را توسعه و تجهیز نماید. این گزارش با تشریح مناسبات خصمانه پاکستان و هند تأکید می‌کند که حضور نظامی امریکا در عمان که تنها ۸۰۰ کیلومتر با این دو قدرت هسته‌ای فاصله دارد ضروری است (مؤسسه تحقیقاتی رند، ۲۰۰۳). بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر، در اکتبر ۲۰۰۱ وزیر دفاع امریکا از مسقط دیدار کرد و پنتاگون اعلام نمود که در این دیدار یک قرارداد تسلیحاتی به ارزش

1. Alsaadoun
2. Peterson
3. Rand Research Institute

۳۱ میلیارد دلار با عمان امضاء کرد (کاتزمن^۱، ۲۰۱۱: ۸). پس از ظهور داعش در عراق عمان به انجام عملیات نظامی امریکا علیه این کشور کمک کرد. با روی کار آمدن ترامپ با وجود فشار حداکثری ایالات متحده امریکا بر ایران، وی به دنبال نكوهش روابط ایران و عمان نبوده است. مایکل پمپئو^۲، وزیر امور خارجه امریکا در جریان سفر منطقه‌ای ژانویه ۲۰۱۹، از عمان برای اجرای تحریم‌هایی که دولت ترامپ علیه ایران اعمال کرده بود، تمجید کرد (وزارت امور خارجه امریکا، ۲۰۲۰). عمان و ایالات متحده امریکا در سال ۲۰۱۹ موافقت‌نامه چارچوب استراتژیک را منعقد کردند (وزارت امور خارجه امریکا، ۲۰۱۹). پس از به قدرت رسیدن سلطان هیثم، وی از سیاست‌های مشابه قابوس حمایت کرده و روابط ایالات متحده و عمان یا سیاست‌های منطقه‌ای عمان را تغییر نداده است (کاتزمن، ۲۰۲۰). از سال ۱۹۸۰ تاکنون دو کشور در مورد مسائل بسیاری از جمله دفاع و امنیت در کنار یکدیگر ایستاده‌اند (لغبر، ۲۰۰۹: ۳-۱۰۲).

جدول ۱: تاریخچه روابط عمان و امریکا

رسیدن کشتی بوستون رامبلر آمریکایی به مسقط	۱۷۹۰
افتتاح کنسولگری ایالات متحده امریکا در عمان	۱۸۳۸
افتتاح سفارت ایالات متحده امریکا در عمان	۱۹۷۲
سفر جرج بوش پدر به عمان	۱۹۸۶
سفر بیل کلینتون به عمان	۲۰۰۰
سفر وزیر دفاع امریکا به عمان و انعقاد قرارداد فروش تسلیحات ۳۱ میلیارد دلاری	۲۰۰۱
امضای توافقنامه تجارت آزاد میان عمان و امریکا	۲۰۰۶
اجرای شدن توافقنامه تجارت آزاد میان دو کشور	۲۰۰۹
امضای توافقنامه همکاری علمی و فنی میان دو کشور	۲۰۱۶
سفر جان کری به عمان	۲۰۱۶
پرداخت ۱،۸۵۳ میلیون دلار به عمان برای کمک آموزش نظامی	۲۰۱۸
امضای توافقنامه نظامی بین عمان و امریکا	۲۰۱۹
سفر جورج بوش رئیس‌جمهور اسبق امریکا به عمان	۲۰۱۹
مکالمه تلفنی مایک پمپئو با پادشاه عمان قبل از سفر یوسف بن علوی به ایران در مسیر بازگشت از داووس	۲۰۱۹
آغاز به کار لیزلی تسو به‌عنوان سفیر ایالات متحده امریکا در عمان	۲۰۲۰

منبع: (فرهنگسرای سلطان قابوس^۳، ۲۰۱۹؛ کاتزمن، ۲۰۲۰).

1. Katzman
2. Mike Pompeo
3. Sultan Qaboos Cultural Center (SQCC)

روابط نزدیک ایران و عمان و عمان و ایالات متحده امریکا باعث شده است تا این کشور بتواند به عنوان میانجیگر برای جلوگیری از تزیاید بحران در روابط ایران و امریکا به ایفای نقش بپردازد. سابقه میانجیگری عمان به ماجرای گروگان گیری سال ۱۳۵۸ (۱۹۸۰) برمی گردد. در این رخداد، سلطان قابوس به عنوان میانجی نقش آفرینی کرده و کارکنان سفارت امریکا در مسقط به ایالات متحده تحویل داده شدند (شرلوک^۱، ۲۰۱۹: ۳-۱). همچنین در سال ۲۰۰۹ سه کوهنورد آمریکایی بازداشت شده در ایران (سارا شروود، شین بائر و جاشوا فتال) با پرداخت وثیقه ۱,۵ میلیارد تومانی از سوی پادشاه عمان آزاد شده و با هواپیمای اختصاصی وی راهی امریکا شدند (الزبیر^۲، ۲۰۱۷: ۱-۴۰).

آزادی مجتبی عطاردی «استاد دانشگاه صنعتی شریف» در سال ۲۰۱۱ (کاتزمن، ۲۰۱۶: ۹)، شهرزاد میرقلی خان (زندانی در امریکا) و نصرالله تاجیک (سفیر اسبق ایران در اردن که در لندن بازداشت بود) با میانجیگری های سلطان قابوس محقق شد (پایگاه اینترنتی خبرگزاری مهر، ۱۳۹۲/۰۹/۱۲). علاوه بر آن، عمان توانست با موفقیت در چندین مسئله میان ایران و غرب میانجیگری کند که کمک به بازگرداندن ایرانیان اسیر شده در درگیری های دریایی با نیروی دریایی ایالات متحده در خلیج فارس (کاتزمن، ۲۰۰۵: ۳) و آزادی ملوانان انگلیسی بازداشت شده در تهران در سال ۲۰۰۷ را می توان از جمله این موارد دانست (نیو بوئر^۳، ۲۰۱۶: ۳). همچنین عمان در برخی مواقع نمایندگی منافع ایران را در برخی از کشورهای غربی به عهده داشته است. به عنوان مثال، عمان در دوره قطع رابطه با انگلستان از جولای ۲۰۱۲ تا اکتبر ۲۰۱۳ به عنوان حافظ منافع ایران ایفای نقش کرد (السعدون، ۲۰۱۲). شاید بتوان اوج دیپلماسی میانجیگرانه عمان در کاهش تنش میان ایران و غرب را در تلاش این کشور برای حل بحران هسته ای دانست. در طول مذاکرات هسته ای میان ایران و کشورهای ۵+۱، عمان میزبان مذاکراتی محرمانه میان ایالات متحده و ایران بود تا اینکه تلاش های این کشور با انعقاد برجام به ثمر نشست (المجدوب^۴، ۲۰۱۶: ۲-۱). پس از خروج ایالات متحده امریکا از برجام و با وجود افزایش تنش میان ایران و امریکا از یک سو و ایران و کشورهای عربی همانند عربستان

1. Sherlock
2. Al Zubair
3. Neubauer
4. Almajdoub

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین اسلام

۱۸۳

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی ...

و امارات متحده عربی از سوی دیگر، عمان همچنان به حفظ روابط متعادل خود با ایران متعهد ماند. وزیر امور خارجه عمان پس از اوج‌گیری تنش میان جمهوری اسلامی ایران و آمریکا در سال ۲۰۱۹ طی بیانیه‌ای اعلام کرد که ما به دنبال کاهش تنش میان ایران و ایالات متحده آمریکا هستیم. جنگ میان دو کشور می‌تواند به کل جهان آسیب برساند و طرف‌های آمریکایی و ایرانی هر دو از این خطر آگاه هستند (فرانس ۲۴،^۱ ۲۰۱۹). در ماه می ۲۰۱۹ مایک پمپئو درباره افزایش تنش میان ایالات متحده آمریکا و ایران با سلطان قابوس تبادل نظر کردند. سلطان قابوس معتقد بود که ایالات متحده آمریکا می‌تواند از ظرفیت دیپلماتیک عمان برای کاهش تنش میان دو کشور استفاده نماید (کاتزمن، ۲۰۲۰). یوسف بن علوی پس از تحولاتی همانند خروج ایالات متحده آمریکا از برجام و ترور شهید سلیمانی و پاسخ موشکی ایران در مسیر بازگشت از اجلاس داووس در تهران با مقامات جمهوری اسلامی ایران دیدار کرد. هر چند مقامات رسمی جمهوری اسلامی ایران اعلام کردند که یوسف بن علوی حامل پیامی برای تهران نبوده است (تابناک، ۱۳۹۸/۱۱/۶). لیکن این دیدار فرصتی است برای باز نگه‌داشتن فرصت دیپلماسی و به حداقل رسانیدن سوء تفاهم‌ها و محاسبات غلطی که می‌تواند منجر به جنگ گردد (الجزیره، ۲۰۲۰). تنها چند روز قبل از فوت سلطان قابوس، بن علوی وزیر امور خارجه عمان اعلام کرد که واشنگتن در راستای کاهش اختلافات میان ایران و آمریکا دائماً با مسقط در تماس بوده است. پس از فوت سلطان قابوس، هیثم بن طارق پادشاه جدید عمان اعلام کرد که سیاست خارجی دوستانه و مسالمت‌آمیز این کشور در قبال کشورهای دیگر همچنان تداوم خواهد یافت. به نظر می‌رسد رابطه دیرینه میان جمهوری اسلامی ایران و کشور عمان با توجه به مانایی ساختارهای حکومتی عمان و تجربه تاریخی دو کشور همچنان روابط خود را در سطح متعادلی حفظ خواهند کرد (فارین پالیسی، ۲۰۲۰).

۶-۲. میانجیگری عمان در روابط ایران و اعراب

با وجود اینکه عمان یکی از کشورهای مؤسس شورای همکاری خلیج فارس می‌باشد اما در منازعات گوناگون همواره سیاست بی‌طرفی را اتخاذ کرده است. دیدگاه عمان نسبت به

1. France24
2. Aljazeera
3. Foreignpolicy

همگرایی در چارچوب شورای همکاری خلیج فارس با دیگر اعضای آن تفاوت دارد. در زمینه مسائل اقتصادی، عمان همکاری خوبی در چارچوب شورای خلیج فارس داشته است؛ اما در زمینه سیاسی، عمان سیاست خارجی متفاوتی در پیش گرفته است. پادشاهی عمان همواره در برابر فشارهای عربستان برای هم‌ترازی سیاست‌های اعضای شورای همکاری خلیج فارس مقاومت کرده و با سیاست‌های تحمیلی عربستان نسبت به سایر کشورهای شورا مخالفت می‌کند. در سال ۲۰۱۷ عمان تنها عضو شورا بود که روابط خود را با ایران حفظ کرد و از سیاست‌های عربستان تبعیت نکرد. وزیر امور خارجه یوسف بن علوی با ابراز مخالفت صریح مسقط با ایده ارتقای شورای همکاری خلیج فارس به یک اتحادیه، اظهار داشت که عمان «علیه اتحادیه» است (بایومی، ۲۰۱۶: ۲-۴).

پادشاهی عمان همواره در طول چهار دهه گذشته، به‌عنوان واسطه بین تهران و کشورهای عربی عمل کرده است. در سال ۱۹۷۶ سلطان قابوس خواستار مذاکره میان هشت کشور خلیج فارس به امید نزدیک‌تر شدن نظرات دو طرف به یکدیگر و رفع سوء تفاهم‌های تاریخی بین طرفین شد. در دوره‌ی پس از انقلاب اسلامی ایران در اواخر دهه ۱۹۷۰، عمان با وجود اصرار برخی کشورهای حاشیه خلیج فارس در اتحاد کشورهای خلیج فارس علیه ایران، بی‌طرفی استراتژیک خود را حفظ کرد (الخفاجی، ۲۰۱۸: ۲-۴). در طول جنگ عراق و ایران، برخلاف عربستان سعودی و امارات متحده عربی که آشکارا از عراق حمایت کردند، عمان روابط دیپلماتیک خود را با هر دو طرف جنگ حفظ کرد. در طول جنگ، مسقط مذاکرات مخفیانه برای آتش‌بس بین طرفین تخاصم برگزار کرد. اگرچه این مذاکرات به توافق نرسیدند اما منجر به کاهش بی‌اعتمادی دو کشور ایران و عراق گشت (والتر، ۲۰۱۶: ۱۰۳). همچنین عمان از قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد برای خاتمه دادن به جنگ حمایت کرد (وزارت امور خارجه آمریکا، ۲۰۱۱).

پادشاهی عمان در راستای کاهش تنش مابین ایران و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس هرگز علاقه‌ای به نشان دادن ایران به‌عنوان تنها منبع تنش در منطقه خلیج فارس نداشته و

1. Bayoumy
2. Al-Khafaji
3. Walter
4. US State Department

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

۱۸۵

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی ...

معتقد بوده است چنین نگرشی نمی‌تواند منجر به ثبات در درازمدت و همکاری دوجانبه شود. در سال ۱۳۶۴ (۱۹۸۵) که عمان ریاست اجلاس پنجم شورای خلیج فارس را بر عهده داشت، سلطان قابوس نقش مؤثری در تعدیل مواضع شورای همکاری خلیج فارس در خصوص جنگ عراق و ایران ایفا کرد. لحن ملایم سلطان قابوس در نطق افتتاحیه و مفاد نسبتاً متعادل قطعنامه پایانی اجلاس در خصوص درخواست همکاری از ایران و عراق برای پایان دادن به جنگ و ابراز تمایل شورا برای نزدیکی جمهوری اسلامی ایران بسیار مؤثر واقع شد. همچنین، در بحبوحه جنگ تحمیلی عراق علیه ایران که عربستان تلاش نمود تا افکار کشورهای منطقه را با خود همراه کرده و ایران را به‌عنوان تهدید علیه کشورهای منطقه و به‌خصوص کشورهای عربی جلوه دهد و با موضوع قرار دادن واقعه حج ۳۱ ژوئیه ۱۳۶۶ (۱۹۸۷) کشورهای منطقه خلیج فارس را با صدور بیانیه محکومیت علیه ایران با خود همراه سازد. پادشاهی عمان درخواست عربستان را در صدور بیانیه محکومیت علیه ایران رد کرد (ایکرد، ۲۰۱۵: ۲۰-۱۹) و پس از پایان جنگ برای بهبود روابط ایران و عربستان سعودی، میانجیگری کرده و در سال ۱۹۹۱ میزبان نشست بود که روابط دیپلماتیک ایران و عربستان را بازسازی کند (الخفاجی، ۲۰۱۸: ۳-۱). نگرانی عمان از گسترش تفکر وهابیت توسط عربستان به عمان سبب شده است که این کشور جهت موازنه‌سازی در مقابل عربستان همواره درصدد بهبود روابط خود با ایران باشد. همچنین جمعیت پررنگ اباضیه و موقعیت شیعیان سبب شده است که عمان از جانب ایران تهدیدی مذهبی را احساس نکند.

در سال ۱۹۸۷ که اختلافات بین ایران و امارات متحده عربی در مورد مالکیت جزایر سه‌گانه بالا گرفت، عمان از درخواست اعراب مبنی بر انزوای دیپلماتیک و اقتصادی ایران امتناع کرد. پادشاهی عمان بر این اعتقاد بود که این‌گونه مسائل باید به‌صورت مذاکره دوجانبه و بدون دخالت کشورهای خارجی حل و فصل شود. عمان همچنین بعد از انقلاب اسلامی ایران، میان ایران و مصر وساطت کرده و به آزادسازی اسرای مصری که در طول سال‌های جنگ با عراق، به اسارت ایران درآمده بودند اقدام کرد (السعدون، ۲۰۱۲). عمان درحالی‌که روابط خود را با ایران گسترش می‌دهد همچنان به‌عنوان یک عضو وفادار به شورای همکاری خلیج فارس مانده است. عمان تنها کشور عضو شورای همکاری خلیج فارس بود که در سال ۲۰۱۶ روابط

خود را با ایران کاهش نداد (کافیرو و ییفت^۱، ۲۰۱۶: ۵۱). رهبران عمان معتقد هستند که مشارکت کردن ایران در مسائل منطقه‌ای بر مقابله با ایران ارجحیت دارد. برخی معتقد هستند که سفرهای حسن روحانی در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۷ به عمان، کوششی بوده است برای آغاز گفت‌وگوی میان ایران و اعضای شورای همکاری خلیج فارس (الجزیره، ۲۰۲۰).

۳-۶. میانجیگری عمان در روابط میان اعراب و اسرائیل

عمان از معدود کشورهایی است که پس از امضای پیمان صلح کمپ دیوید روابط خود را با مصر قطع نکرد. تشکیل کنفرانس صلح مادرید در اکتبر ۱۹۹۱ و امضای توافقنامه اسلو^۲ بین سازمان آزادی‌بخش فلسطین^۳ و اسرائیل در سپتامبر ۱۹۹۳ زمینه‌های دیپلماتیک را برای عمان فراهم کرد تا روابط محدود تجاری، سیاسی و نظامی را با اسرائیل آغاز کند. در اواسط دهه ۱۹۹۰، عمان در ایجاد پل دیپلماتیک به اسرائیل نقش اصلی را ایفا کرد. پادشاه عمان پس از انعقاد پیمان کمپ دیوید توسط مصر و اسرائیل و معاهده صلح ۱۹۷۹ بین این دو کشور از پیمان کمپ دیوید استقبال کرده و در نشست مارس ۱۹۷۹ اتحادیه عرب که مصر از این اتحادیه اخراج شده بود شرکت نکرد و سعی نمود مصر را بعد از امضای پیمان کمپ دیوید مصر را به جامعه عرب بازگرداند (لفبر، ۲۰۰۹: ۱۰۲). در آوریل ۱۹۹۴، میزبان جلسه مذاکرات چندجانبه مادرید در مورد مسائل زیست‌محیطی بود که مقامات اعراب و اسرائیل در آن شرکت داشتند. در میان کشورهای خلیج فارس عمان اولین کشوری بود که به‌طور رسمی میزبان نخست‌وزیر اسرائیل شد. عمان در سال ۱۹۹۵ دفاتر تجاری با اسرائیل را افتتاح کرد هرچند در سال ۲۰۰۰ انتفاضه فلسطین این دفتر را به تعطیلی کشانید. در سال ۱۹۹۴ به همراه سایر کشورهای شورای همکاری خلیج فارس از تحریم اقتصادی علیه اسرائیل چشم‌پوشی کرد و اولین کشور خلیج فارس بود که میزبان نخست‌وزیر اسرائیل، اسحاق رابین^۴ بود و بعد از ترور رابین، در آوریل ۱۹۹۶ شیمون پرز^۵ نخست‌وزیر اسرائیل را میزبانی کرد (وزارت امور خارجه امریکا، ۲۰۰۷). با انتفاضه دوم در سال ۲۰۰۰ عمان روابط خود را با اسرائیل کاملاً

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام
جمعه نر است العالم الاسلامی

۱۸۶

سال دهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹

1. Cafiero & Yefet
2. Oslo
3. Palestine Liberation Organization (PLO)
4. Yitzhak Rabin
5. Shimon Peres

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام
جمعیت دراستد العالم الاسلامی

۱۸۷

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیت ...

قطع کرد و در سال ۲۰۰۲ از پروژه صلح ملک عبدالله حمایت کرد. در آوریل سال ۲۰۰۸ یوسف بن علوی با همتای اسرائیلی تزیپی لیونی^۱ خود در قطر دیدار کرد (بازدید بین‌المللی^۲، ۲۰۱۹). در سال ۲۰۱۹، دولت عمان به‌طور جدی در تلاش بود تا فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها را برای برگزاری مذاکرات صلح سوق دهد. سلطان قابوس در این منازعه بر اتخاذ یک موقعیت عملی‌تر برای حل این درگیری پایدار اصرار داشت (البسوس و مشانیب، ۲۰۲۰: ۱۶۱). در تاریخ ۲ ژوئیه ۲۰۱۹، یک مقام اطلاعاتی اسرائیل در کنفرانس عمومی اظهار داشت که اسرائیل دفتر نمایندگی خود را در عمان ایجاد کرده است. مقامات وزارت خارجه اسرائیل این ادعا را تأیید یا تکذیب نکردند (اسرائیل تایمز^۳، ۲۰۲۰).

جدول ۲: تاریخچه روابط عمان و اسرائیل

اسحاق رابین نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی به عمان به‌عنوان اولین کشور عربی خلیج فارس سفر کرد	۱۹۹۴
یوسف بن علوی وزیر امور خارجه عمان با سفر به اسرائیل در مراسم تدفین اسحاق رابین شرکت نمود و با شیمون پرز دیدار کرد	۱۹۹۵
عمان و اسرائیل درباره افتتاح دفاتر مشارکت دوجانبه در پایتخت دو کشور به تفاهم رسیدند	۱۹۹۶
با وقوع انتفاضه دوم روابط دو کشور تیره و دفاتر تجاری بسته شد	۲۰۰۰
دیدار یوسف بن علوی و لیونی در دوحه قطر	۲۰۰۸
سفر هیأتی از عمان به تلاویو برای شرکت در مراسم تشییع جنازه شیمون پرز	۲۰۱۶
سفر ناگهانی بنیامین نتانیاهو به عمان و دیدار با پادشاه این کشور	۲۰۱۸

منبع: (بازدید بین‌المللی، ۲۰۱۹)

۴-۶. میانجیگری عمان در روابط میان اعراب

پادشاهی عمان در کاهش اختلافات داخلی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس نیز همواره نقش مثبتی داشته است. مسقط از تحریم‌های سازمان ملل علیه عراق در دهه ۱۹۹۰ حمایت و هم‌زمان، برای بهبود روابط سیاسی با بغداد تلاش کرد. در این راستا، در جریان بحران عراق و سازمان ملل در مورد بازرسی‌های تسلیحاتی در سال‌های ۹۸-۱۹۹۷، با استفاده از اقدامات نظامی برای مجبور کردن عراق برای بازرسی از قابلیت‌های تسلیحاتی خود توسط

1. Tzipi Livni
2. International Review
3. Timesofisrael

کمیسیون ویژه سازمان ملل^۱ مخالفت نمود (لفبر، ۲۰۰۹: ۱۰۱). عمان با اتخاذ سیاست اعتدال در قبال بحران کویت و اشغال این کشور توسط عراق، فرصت رهبری مذاکرات و تماس‌ها میان طرف‌های درگیر را در اختیار گرفت. سیاستی که ضمن تأکید بر آزادسازی کویت، بقای کشور عراق در جهان عرب را نیز به دنبال داشت (نوار،^۲ ۱۹۹۲: ۸۶-۸۰). عمان در بحران کویت بر این عقیده بود که این بحران باید درسی برای جلوگیری از درگیری‌های آینده با پیمان‌های چندجانبه باشد (النفجاسی، ۲۰۱۸: ۳-۱). پس از آغاز ناآرامی در کشورهای عربی منطقه خاورمیانه و در اوج آن گسترش بحران در سوریه، عمان نخستین کشور عربی منطقه خلیج فارس بود که ولید المعلم به آنجا سفر کرد. عمان برخلاف سایر کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس پس از آغاز بحران سوریه روابط دیپلماتیک خود را با سوریه حفظ کرده و با سفر یوسف بن علوی در تابستان ۲۰۱۱ به سوریه روابط عمان و سوریه همچنان ادامه یافت (ابود،^۳ ۲۰۱۵: ۳-۲). عمان در سال ۲۰۱۱ در تعلیق عضویت سوریه در اتحادیه عرب به سایر کشورهای عربی پیوست، اما روابط خود را با دولت سوریه متوقف نکرد. این کشور برخلاف کشورهای همانند عربستان، هیچ تلاشی در راستای تسلیح مخالفان حکومت مرکزی سوریه به عمل نیاورد. در جولای ۲۰۱۹، یوسف علوی وزیر امور خارجه عمان، برای انتقال پیام ایالات متحده به اسد و بحث در مورد ثبات منطقه‌ای، از دمشق بازدید کرد. در قبال بحران یمن نیز اگرچه کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس سفارتخانه‌های خود را از صنعا به عدن منتقل کردند، عمان از انجام این کار امتناع کرد. مقامات عمان در هراس هستند که افزایش بی‌ثباتی در شبه‌جزیره عربستان منجر به ایجاد پایگاه‌هایی در عمان برای نیروهای تندرو افراطی همانند داعش و القاعده به دلیل مرز مشترک عمان و یمن گردد. یوسف بن علوی اندکی پس از مداخله ائتلاف به رهبری عربستان اعلام کرد که هدف ما صلح است. ما نمی‌توانیم در راستای تلاش برای ایجاد صلح به‌طور هم‌زمان بخشی از یک کارگزار نظامی باشیم و این در قانون اساسی ما است ما نیروهای خود را به هیچ‌جا نمی‌فرستیم مگر اینکه توسط سازمان ملل درخواست شود (کفیرو و کراسیک،^۴ ۲۰۱۷: ۱). از سال ۲۰۱۵،

1. UNSCOM (United Nations Special Commission)
2. Nawwar
3. Aboud
4. caferio & karasik

مقامات عمان در تلاش هستند کانال ارتباطی بین نمایندگان حوثی و سعودی ایجاد کنند. نماینده سازمان ملل متحد در امور یمن در سال ۲۰۱۸ نقش عمان را در کمک به مردم یمن نقشی اساسی توصیف کرد. آخرین دور گفتگوها، که در سپتامبر ۲۰۱۹ آغاز شده است بر مواردی مانند بازگشایی فرودگاه بین‌المللی یمن در صنعا و ایجاد یک منطقه حائل در امتداد مناطقی از مرز یمن و عربستان تحت کنترل حوثی‌ها متمرکز شده است (الجزیره، ۲۰۲۰).

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراست العالم الاسلامی
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین اسلام

۷. نتیجه گیری

کشور عمان یکی از بازیگرانی است که در مواجهه با تحولات خاورمیانه به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئوکالچری ویژه‌ای که دارد، بی‌ثباتی در خاورمیانه را به‌عنوان عامل تهدیدکننده ثبات داخلی خود درک کرده و الگوی منحصر به فردی از دیپلماسی را به نمایش گذاشته است که می‌توان از آن با عنوان دیپلماسی میانجیگرانه نام برد. عمان با در پیش گرفتن دیپلماسی میانجیگرانه در قبال بازیگران مختلف ترتیبات امنیتی خاورمیانه، سعی نموده است تا ضمن حفظ روابط خود با قطب‌های قدرت متضاد، زمینه ارتباط و تبادل پیام میان آن‌ها را فراهم آورد. بر اساس الگوی دیپلماسی میانجیگرانه، عمان در روابط میان ایران و ایالات متحده امریکا ضمن حفظ روابط خود با دو کشور مذکور، زمینه مذاکرات منتهی به برجام را فراهم آورده و سعی کرده است پس از تحولات منتهی به ترور سردار سلیمانی و پاسخ موشکی ایران، زمینه مبادله پیام و ارتباطات میان دو کشور را برای ممانعت از جنگ میان دو بازیگر فراهم آورد. در قبال روابط ایران و کشورهای عربی نیز ضمن حفظ بی‌طرفی خود در طول جنگ تحمیلی، در سال ۱۹۹۱ میزبان نشست بود که روابط دیپلماتیک ایران و عربستان را بازسازی کند. عمان پس از سال ۲۰۱۶ و تنش میان ایران و عربستان همچنان به حفظ روابط خود در هر دو کشور ادامه داده است. تمایز رفتاری عمان با رویکرد دیگر کشورهای عربی در قبال مصر پس از پیمان کمپ دیوید، بحران سوریه و یمن و اسرائیل نیز نمودهایی هستند که عمان به اقتضای موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئوکالچری خود در آن‌ها سعی در ایفای نقش میانجی و تبادل پیام و کاهش تنش میان بازیگران درگیر در نظام امنیتی خاورمیانه داشته است.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام

۱۹۰

سال دهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹

منابع و مأخذ

- ایزدی، جهانبخش. (۱۳۹۲). آسیب‌شناسی دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران، تهران: ابرار.
- برتالنفی، لودویک فون. (۱۳۷۴). مبانی، تکامل و کاربردهای نظریه عمومی سیستم‌ها، ترجمه کیومرث پریانی. تهران: تندر.
- بوزان، باری و ویور، الی. (۱۳۸۸). مناطق و قدرت‌ها. ترجمه‌ی رحمن قهرمان پور. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیلز، جان و اسمیت، استیو. (۱۳۸۳). جهانی شدن سیاست: روابط بین‌الملل در عصر نوین، تهران: ابرار.
- پایگاه اینترنتی الوقت، (۱۳۹۶/۰۴/۱۹)، سیاست خارجی عمان به‌ویژه در قبال ایران، شورای همکاری خلیج، قابل دسترس در: <http://alwaght.com/fa/News/103339>.
- پایگاه اینترنتی خبرگزاری تابناک (۱۳۹۸/۱۱/۰۶)، ششمین سفر بن‌علوی به تهران/مأموریت او چیست؟، قابل دسترس در: <https://www.tabnak.ir/fa/news/954693>.
- پایگاه اینترنتی خبرگزاری مهر، (۱۳۹۲/۰۹/۱۲)، تنها امین ایران برای راستی آزمایی غرب، قابل دسترس در: <https://www.mehrnews.com/news/2405498>.
- پروین، فرهاد و جلال‌پور، شهره. (۱۳۹۵). ایران و عمان از ظفار تا بگرام. قم: انتشارات ابوالحسنی.
- خلیلی، محسن. (۱۳۹۷). نگاهی نهادگرا به سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. تهران: میزان.
- رستمی، عبدالمطلب. (۱۳۹۴). علل افزایش تعاملات سیاسی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران و عمان طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد واحد مرکزی.
- ژوئل، دوروسنی و بیسون، جون. (۱۳۷۴). روش تفکر سیستمی، ترجمه امیرحسین جهانگللو. تهران: پیشبرد.
- سایت سفارت ایران در عمان، (۱۳۹۸/۱۲/۲۰)، روابط سیاسی، قابل دسترس در: <https://oman.mfa.gov.ir/portal/generalcategoryservices/4843>.
- ضیائی، علی‌اکبر. (۱۳۹۶). معجم مصادر اباضیه، تهران: انتشارات بین‌المللی امین.
- ضیائی، علی‌اکبر. (۱۳۹۸). تاریخ اباضیه، تهران: انتشارات بین‌المللی امین.
- ظریف، محمدجواد و سجادپور، سید محمدکاظم. (۱۳۹۳). دیپلماسی چندجانبه پویایی مفهومی و کارکردی سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی. تهران: مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی.
- قاسمی، فرهاد. (۱۳۹۲). نظریه‌های روابط بین‌الملل، بنیان‌های نظری نظم و رژیم‌های بین‌المللی، تهران: میزان.
- کریمی، امیرسعید و دوست‌محمدی. (۱۳۹۵). تحلیل ژئوپلیتیکی روابط ایران و عمان در قبل و بعد از پیروز انقلاب اسلامی، فصلنامه ژئوپلیتیک، ۱۲۱-۱۵۱.
- معاونت حقوقی ریاست جمهوری. (۱۳۸۹). قانون موافقت‌نامه همکاری و هماهنگی امنیتی بین جمهوری اسلامی ایران و سلطنت عمان. <http://qavanin.ir/Law/TreeText/176749>
- موسوی، سید حسین. (۱۳۸۶). الگوی امنیت منطقه‌ای در خلیج فارس، تجربه‌ها و موانع، فصلنامه مطالعات راهبردی: ۸۳۲-۸۶۶

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیت دراست‌العلم الاسلامی
فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

۱۹۱

ناشر: دفتر دیپلماسی میان‌جنگری عمان بر نظام امنیتی ...

میرگلوی بیات، میرجواد. (۱۳۹۸). ایران و عمان از اختلافات ایدئولوژیک تا شراکت اقتصادی و امنیتی. قابل دسترس در: <https://plus.irna.ir/news/83461190>.
جعفری ولدانی، اصغر. (۱۳۸۹). ژئوپلیتیک تنگه هرمز و روابط ایران و عمان، پژوهش‌نامه علوم سیاسی، ۶۷-۳۵.

Aboud, m. (2015). can oman become a key player in the Syrian crisis?. at: <https://www.middleeasteye.net/news/can-oman-become-key-player-syrian-crisis>. Adam, M. & Kuper, J. (1998). The Social Science Encyclopedia, London: Routledge and Kegan.

Albasoos, H & Maashanib, M. (2020). Oman's diplomacy strategy: Maneuvering tools to face regional challenges, International Journal of Research in Business and Social Science.

Al-Bolushi, M. (2016). The effect of Omani-Iranian relations on the security of the Gulf Cooperation Council countries after the Arab Spring, Contemporary Arab Affairs: 383-399.

Alghbari, Ismail Bin Saleh. (2011). Omani identity in the Carriage scales, Alfalaq magazine, Issue XII, Available at: www.alfalq.com/?p=2227.

Aljazeera. (2020). In 2020, diplomacy in the Gulf may be easier to achieve, at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2020/1/21/in-2020-diplomacy-in-the-gulf-may-be-easier-to-achieve/>.

AlKhafaji, H. (24 February 2018). The Sultanate of Oman and its Policy of Neutrality Toward Iran, at: <http://www.bayancenter.org/en/2018/02/1441>.

Almajdoub, S. (2016). Discrete Diplomacy: Oman and the Iran Nuclear Deal. at: <http://www.e-ir.info/2016/04/25/discrete-diplomacy-oman-and-the-iran-nuclear-deal>.

Alqtatesheh, M. & Alkhaddrmi, O. (2007). Constants and pillars in the Omani foreign policy, Magazine Al-Manar.

Alsaadoun, W. M. (2012), Contemporary Omani foreign policy orientations, Mosul University, Department of Regional Studies.

AlZubair, M. (2017). Oman, Iran, and the United States: An Analysis of Omani Foreign Policy and Its Role as an Intermediary, A Thesis in the Field of Middle Eastern Studies for the Degree of Master of Liberal Arts in Extension Studies, Harvard University.

Bahgat, G. (1999). Security in Gulf The view from oman, Security Dialogue: 445-458.

Bercovitch, J. (2005). Mediation in the most resistant cases, in Crocker, C.A., Hampson,

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام
جمعه ترانس‌العالم الاسلامی

۱۹۲

سال دهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹

F.O. and Aall, P.R. (Eds), *Grasping the Nettle: Analyzing Cases of Intractable Conflict*, United States Institute of Peace Press, Washington DC.

Bayoumy, Y. (2016). Iran steps up weapons supply to Yemen's Houthis via Oman, Reuters, 30 October, at: <https://www.reuters.com/article/usyemen-security-iran/exclusive-iran-steps-up-weapons-supply-to-yemens-houthis-via-oman-officials-idUSKCN12K0CX> (accessed 12 Jun. 2018).

Cafiero, G & karasik, Th. (2017). *Yemen war and gatar crisis challeng oman neutrality*. middleeast institute. at: <https://www.mei.edu/publications/yemen-war-and-qatar-crisis-challenge-omans-neutrality>.

Cafiero, G & Yefet, A. (2016). *Oman and the GCC: A Solid Relationship?*, at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/mepo.12216>.

Foreignpolicy. (2020). *Why Oman Loves Iran*, at: <https://foreignpolicy.com/2020/01/16/sultan-qaboos-oman-loves-iran-shah/>.

France24. (2019). *Oman says it is trying to reduce US-Iran tensions*, at: <https://www.france24.com/en/20190524-oman-says-it-trying-reduce-us-iran-tensions>.

Hoffman, V. (2015). *Ibadism: History, Doctrines, and Recent Scholarship*, *Religion Compass*, 9(9), 297-307.

Gulliver, P. H. (1979). *Disputes and Negotiations: Gross-Cultural Perspective*, New York: Academic Press.

<https://www.rand.org/cmepp/whatsnew.html>.

Ikerd, N. I. (2015). *Iran-Saudi Dynamic Relations and the Role of Oman as a Negotiator*, A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the Honors in the Major Program in Political in the College of Sciences and in The Burnett Honors College at the University of Central Florida Orlando, Florida.

International Review. (2019). *The Israeli Connection: Oman's Foreign Policy*, at: <https://www.international-review.org/the-israeli-connection-omans-foreign-policy-part-4/>.

Jafari Valdani, A. (2012). *The Geopolitics of the Strait of Hormuz and the Iran – Oman Relations*, *Iranian Review of Foreign Affairs*, 2(4), 7-40.

Kechichian, Joseph A. (1995). *Oman and the world: the emergence of an independent foreign policy*, Rand Corporation.

Katzman, K. (28 June 2005). *Oman: Reform, Security, and U.S. Policy*, Congressional Research Service, at: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a474886.pdf>.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

۱۹۳

تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی ...

- Katzman, K. (1 March 2011). Oman: Reform, Security and U. S. Policy, CRS Report for Congress, Prepared for Members for Committees of Congress.
- Katzman, K. (26 April 2016). Oman: Reform, Security and U. S. Policy, CRS Report for Congress, Prepared for Members for Committees of Congress.
- Katzman, K. (2020). Oman: Politics, Security, and U.S. Policy, Congressional Research Service.
- Lefebvre, J. A. (2009). Oman's Foreign Policy in the Twenty-First Century, Annual Meeting of the International Studies Association, New York City, (February 15-18), 2009. 99-114.
- Lewicki, T. (1971), The Ibadites in Arabia and Africa, Journal of World History, 13, 3–81.
- Maps of World. (2019). Oman Map's, at: <http://www.mapsofworld.com/international-airports/asia/oman.html>.
- Nawwar, E. (1992). Oman's foreign policy from isolation to diplomatic mediation, alsiasah aldowaliah magazine, first Oct, Quoting Ahram Foundation, available at: <http://digital.ahram.org.eg/articles.aspx?Serial=217392>.
- Neubauer, S. (4 February 2016). Oman: The Gulf's GO – Between, Retrieved from: https://agsiw.org/wp-content/uploads/2016/02/Neubauer_OmanMediator.pdf.
- Peterson, J. E. (2014). America and Oman: The Context for Two Nearly Centuries of Relations. at: <http://www.part.gov.om/part/Symposium/papers/paper11.pdf>.
- Phelps, Sh. (2013). Gale Encyclopedia of Everyday Law 'the Gale Group 'Inc.
- Sargsyan, I. (2003). INTERNATIONAL MEDIATION IN THEORY AND PRACTICE: LESSONS OF NAGORNO–KARABAKH. The Armenian Center For National And International Studies, at: http://pdc.ceu.hu/archive/00004733/01/INTERNATIONAL_MEDIATION_IN_THEORY_AND_PRACTICE.pdf.
- Searle, M. P. (1988). Structure of the Musandam culmination (sultanate of Oman and united Arab Emirates) and the straits of Hormuz syntaxis, Journal of the Geological Society, 145(5), 831-845.
- Shamir, Y. (2010). Alternative Dispute Resolution Approaches And Their Application 'UNESCO Publication 'Paris.
- Sherlock, R. (9 July 2019), How Oman Has Become A Key Diplomatic Player In The Middle East. Retrieved from: <https://www.kpbs.org>.
- Spykman, N. J. (1942). America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power, New York: Harcourt.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

۱۹۴

سال دهم، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۹

- SQCC (Sultan Qaboos Cultural Center). (2019). Two centuries of Centuries of U.S. – Oman Relations, at: <https://www.sqcc.org/About/U002E-002D-Oman-Relations.aspx>.
- Timesofisrael. (2020). Mossad chief declares Israel renewing Oman ties; Foreign Ministry won't comment. at: <https://www.timesofisrael.com/israel-renewing-oman-ties-says-mossad-chief/>.
- Touval, S. (2003). Mediation and foreign policy, *International Studies Review*, 5(4), 91-95.
- U.S. State Department. (7 March 2011). Background Note: Oman, at: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35834.htm>. U.S. Department of State, Bureau of Near Eastern Affairs, Oman (profile), June 2007.
- U.S Department of State. (2020). Secretary of State Michael R. Pompeo A Force for Good: America Reinvigorated in the Middle East, at: <https://eg.usembassy.gov/a-force-for-good-america-reinvigorated-in-the-middle-east/>.
- U.S Department of State. (2019). Secretary Pompeo's Call With Omani Sultan Qaboos bin Sa'id Al Sa'id, at: <https://www.state.gov/secretary-pompeos-call-with-omani-sultan-qaboos-bin-said-al-said/>.
- UN Department of Political Affairs (2017), Guidance on Gender and Inclusive Mediation Strategies. Printing: UNON, Publishing Services Section/Nairobi, ISO 14001:2004-Certified. [online] at: <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/1.%20English%20-GIMS.pdf>
- Valeri, M. (2007). Nation – Building and Communities in Oman Since 1970: The Swahili – Speaking Omani in Search of Identity, *African Affairs*, 106(424), 479-496.
- Walter, B. (2016). *History of Oman: Government, Politics, Economic, Society, Relation, Tourism*, Digital Light Publishing.
- Zartman, I & Berman, R. (1982). *The Practical Negotiator*. New Haven: Yale University Press.
- Zartman, W & Touval, S. (1985). International Mediation: Conflict Resolution and Power Politics, *Journal of Social Issues*, 27-45.

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/privw-۱۰۰۳۰۶

به این مقاله این گونه ارجاع دهید:

ذوالفقاری، مهدی؛ امامی، اسماء؛ نصیرزاده، محمد (۱۳۹۹)، «تأثیر دیپلماسی میانجیگری عمان بر نظام امنیتی منطقه‌ی خاورمیانه» فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، س ۱۰، ش ۳، پاییز ۹۹، صص ۱۹۵-۱۶۹.